

KONEVÎ, Sadreddin

(bk. SADREDDİN KONEVÎ).

KONEVÎ, Şemseddin

(شمس الدين القنوي)

Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf b. İlyâs el-Konevî ed-Dimaşkî (ö. 788/1386)

Hanefî fakihî.

715 (1315) veya 716 yılında doğdu. Memleketi Konya'da öğrenim gördükten sonra genç yaşta ailesiyle birlikte Dimaşk'a yerleşti. Tâceddin İsmâil b. Halîl et-Tebrîzî'den ve diğer bazı hocalardan ders aldı. İki defa Kahire'ye gitti, burada ve Kudüs'te bir müddet kaldı. Daha sonra tekrar Dimaşk'a döndü. 5 Cemâziyelâhîr 788'de (4 Temmuz 1386) Dimaşk'ta vefat etti. Bazı kaynaklarda cemâziyelevvel ayında öldüğü belirtilir.

Usul ve fûrûda geniş bilgi sahibi olan Konevî'nin, döneminde Hanefî ulemâsının önde gelen şahsiyetleri arasında yer aldığı, çeşitli ilimlerde ve özellikle meânî ve beyanda önemli bir yeri olduğu belirtilir. Hayatının sonlarına doğru hadislerle daha çok ilgilendiği kaydedilen Konevî, fikhî meselelerde hadislerle dayanarak dört mezhebin görüşlerine muhalif tercihlerde bulunmuştur.

Şemseddin Konevî'nin zâhid bir kişi olduğu, münzevi bir hayat yaşadığı, kendisinin ve çocuklarının resmî görev almadığı, yakınlarına da bu yönde telkinde bulunduğu, emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker hususunda çok hassas olduğu kaydedilir. Devlet yöneticilerinin hediyelerini kabul etmemiş, sultanın, kadıların ve diğer devlet adamlarının saygısını kazanmış ve tavsiyeleri dikkate alınmıştır. Geçimini at yetiştiriciliği, savaş aletleri yapımı ve bostancılıkla sağlamıştır. At ticareti amacıyla Sayda ve Beyrut'a gidip geldiği, bir defasında Beyrut'ta savaşa katılarak sahilde bir burç inşa ettiği belirtilir.

Eserleri. 1. *Dürerü'l-bihâr fi'l-mezâhibi'l-erba'ati'l-ahyâr*. İbnü's-Sââtî'nin *Mecma'u'l-bahreyn* adlı eserinde yer alan Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, Züfer b. Hüzeyl, İmam Şâfiî ve Mâlik'in görüşlerine Ahmed b. Hanbel'in görüşleri de ilâve etmek suretiyle kaleme alınan bir eserdir.

Konular klasik fikhî kitaplarındaki tasnife uyularak düzenlenmiş, mezhep imamlarının ittifak ve ihtilâf ettikleri meselelere ayrı ayrı işaret edilmiştir (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 915, Reşid Efendi, nr. 196, Kılıç Ali Paşa, nr. 450, Cârullah Efendi, nr. 640, Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 330, Ayasofya, nr. 2244, Fâtih, nr. 1628; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1523; TSMK, III. Ahmed, nr. 1035; Amasya Beyazıt Ktp., nr. 1461; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 2598 [el-Fikhu'l-Hanefî, nr. 153]; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL*, II, 97). Esere İbn Vehbân, İbn Kutluboğa, Zeynüddin el-Aynî, Şemseddin Muhammed b. Muhammed el-Buhârî (Çürerü'l-ekzâr, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 823, İzmir, nr. 777, Molla Çelebi, nr. 86, Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 341; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1582-1583), Şehâbeddin Ahmed b. Muhammed b. Hıdır (el-Ğavş li-iktibâsi nefâ'isi'l-esrâri'l-mûde'a fi Dürerü'l-bihâr, Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1703, Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 343, Mesih Paşa, nr. 4; Adana İl Halk Ktp., nr. 247) ve Gânim el-Bağdâdî (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 972) şerh yazmış, ayrıca kitabı Ebû'l-Mehâsin Hüsâmeddin er-Ruhâvî el-Bihârü'z-zâhire adıyla (İÜ Ktp., AY, nr. 3222; Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1621, Fâtih, nr. 1494-1499, Lâleli, nr. 823-824, Mahmud Paşa, nr. 171-173, 232) manzum hale getirmiştir (*Keşfü'z-zunûn*,

1, 746; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 90). 2. *Şerhu Mecma'i'l-bahreyn*. Kaynaklarda Şemseddin Konevî'nin *Mecma'u'l-bahreyn*'i önce on cilt halinde şerhettiği, daha sonra da altı cilt halinde telhis ettiği kaydedilir. 3. *Şerhu Telhîşi'l-Miftâh*. Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-'ulûm*'unun belâgata dair olan üçüncü bölümü üzerine Kazvîni tarafından *Telhîşü'l-Miftâh* adıyla yazılan muhtasarın şerhidir. 4. *Muhtaşaru'l-Mufaşşal*. Zemahşerî'nin nahve dair eserinin ihtisarıdır. 5. *Muhtaşaru Şerhi Müslim*. Nevevî'nin el-Minhâc adlı Şahîh-i Müslim şerhinin ihtisarıdır. 6. *Şerhu 'Umdeti'n-Nesefi*. Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin *'Umdetü'l-'akâ'id* adlı eserinin şerhidir. 7. *Risâle fi hakîkati't-tevhîd*. Kitap ve Sünnet'e uygun olarak tevhidin hakikatini anlatan bir çalışmadır (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 4345/16). 8. *Risâle fi cevâzi icâretü'l-iktâ'*. Orduya iktâ edilen arazi ve akarın kiraya verilip verilemeyeceği meselesine dair bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Damed İbrâhim Paşa, nr. 680; Lâleli, nr. 951; nr. 1268). 9. *Şerhu's-Şecereti'n-Nu'mâniyye fi'd-Devleti'l-'Osmâniyye*. Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye nisbet edilen eserin şerhidir (Köprülü Ktp., Hacı Ahmed Paşa, nr. 132). Kaynaklarda Şemseddin Konevî'ye daha başka eserler de nisbet edilmektedir.

Şemseddin Konevî'nin *Dürerü'l-bihâr* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 915)

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *ed-Düerü'l-kâmine*, IV, 292-295; a.mlf., *İnbâ'ü'l-gumr*, II, 244-246; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, XI, 309-310; İbn Kutlu-boğa, *Tâcü't-terâcim fi tabakâti'l-Hanefiyye*, Bağdad 1962, s. 68; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 287-288; *Keşfü'z-zunûn*, I, 477, 557, 746; II, 1168, 1600, 1776; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 305-306; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 202-203; *Osmanlı Müellifleri*, I, 331-332; Brockelmann, *GAL*, II, 97; *Suppl.*, II, 90; Ziriklî, *el-A'lâm*, VIII, 28; *Hediiyetü'l-'ârifin*, II, 172; Keh-hâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XII, 122-123; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 86.

TAHSİN ÖZCAN

KONFÜÇYÜŞÇÜLÜK

Konfüçyüs'e nisbet edilen
dinî, ahlâkî, sosyal, politik,
ekonomik konularla ilgili
inanç ve uygulamaların bütünü.

Çin'in yerli ve millî dinlerinden biri olup ismini Konfüçyüs'ten almıştır ve önceki dönemlerden beri Çin'de var olan tabii dinin üzerine temellendirilmiş bir ahlâk sistemidir. Çin'de Ju Chiaie (bilginlerin öğretisi) ve K'ung Chiao (Konfüçyüs'ün öğretisi) diye adlandırılan Konfüçyüşçülüğün kökleri Konfüçyüs'ten öncesine, Ju diye bilinen bir bilgin sınıfının öğretilerine kadar gider (DCR, s. 204; Pike, s. 108).

A) Konfüçyüs'ün Hayatı. Konfüçyüs milâttan önce 551'de Çin'de Lu eyaletinin Tsou şehrinde doğdu. Konfüçyüs isminin Batı dillerindeki karşılığı olan Confucius, K'ung Fu-tzu'nun (üstat, filozof Kung) Latince şeklidir. Çince'de K'ung Ch'iu diye bilinen Konfüçyüs'ün hayatı yoksulluk içinde geçmiş, on beş yaşından itibaren kendini ilme vermiş, yirmi yaşında iken açtığı okulda öğrenci yetiştirmeye başlamıştır. Onun hedefi yeni görüşler ortaya koymak değil eskilerin hikmetli sözlerini aktarmaktır. Belli aralıklarla küçük memuriyetlerde bulunmuş, elli yaşında kendisine devlet şûrasında görev verilmiştir. Konfüçyüs, eski bilgelerin faziletlerini yeni nesillere aktarmak suretiyle geçmişin seçkin idarecilerinin Çin'de barış ve huzuru nasıl getirdiğini göstermeyi amaçlıyordu (DCR, s. 204). Bu sebeple kendini tanıtmak ve ülke yönetimiyle ilgili düşüncelerini pratiğe dönüştürmek için on üç yıl dolaşarak düşüncelerini anlatmış, 483'te Lu'ya dönmüş, ömrünün geri kalan kısmında araştırma yapmış ve öğrenci yetiştirmiştir.

Bir eğitimci olarak son derece başarılı olan Konfüçyüs gençleri politik görevlere

hazırlıyor, öğrencilerini edebiyat, tarih, felsefe ve ahlâk eğitimi almaya teşvik ediyordu. Milâttan önce 479'da vefat eden Konfüçyüs hayatını şöyle özetlemiştir: "On beş yaşında iken kendimi öğrenmeye verdim. Otuz yaşında irademe sahip oldum. Elli yaşında Gök'ün emrini öğrendim. Altmış yaşında seziş yoluyla her şeyi kavradım. Yetmiş yaşında doğru olan şeylere zarar vermeden kalbimin isteklerini yerine getirebildim" (*Konuşmalar*, s. 23-24).

Konfüçyüs'ün ideal insan ve ideal toplum fikri kendisini ideal bir hükümet düşüncesine sevk etmiştir. Çünkü onun zamanında iyi bir hükümet yoktu ve halk ıstırap içindeydi. Konfüçyüs'ün idealindeki hükümet, bütün insanların iyiliği için çalışan ve halkın güvenini kazanan bir yönetimdi. Aynı zamanda o, korku ile yönetilen devleti değil hükümdarla tebaası arasında karşılıklı anlaşma bulunan ortak bir idareyi savunmuştur (DCR, s. 203-204).

Konfüçyüs'ün etkisi, öğrencileri ve takipçileri sayesinde ölümünden kısa süre sonra görülmeye başlanmış, Han hânedanlığı zamanında (m.ö. 206-m.s. 225) şöreti iyice artmış, bu dönemde onu tanılaştırma teşebbüsleri bile olmuştur. Böylece Konfüçyüs, yeni bir din ortaya koymayı düşünmediği halde Lu'nun prensi onun adına bir mâbed inşa etmiş ve ona kurbanlar sunulmaya başlanmıştır. Konfüçyüs'ün öğretileri daha sonra imparator tarafından Gök'e yapılan ibadetle irtibatlandırılmış, Çin yönetimine bağlı bütün bölgelerde Konfüçyüs'e de ibadet edilmesi emredilmiş ve Konfüçyüşçülük Çin'in resmî ve millî dini haline getirilmiştir. Bu gelişmede, imparatorun Gök'ün oğlu olduğu şeklindeki tasavvurunu dinin merkezine yerleştirmesi etkili olmuştur (Schimmel, s. 21; Brown, s. 90-94).

Han hânedanlığı döneminden itibaren pek çok aile tarafından riayet edilen atalarla ilgili törenler bilgin sınıfının resmî kültü haline gelmiş, Konfüçyüs'e ibadet atalara tapınmanın özel bir uygulama şekli olarak telakki edilmiştir. 609'da her eğitim yerinde onun adına bir mâbed yapılması emredilmiş ve nihayet 1906 yılında İmparatoriçe Dowager, Gök'e sunulan kurbanların aynısının Konfüçyüs'e de sunulacağına dair ferman yayımlamıştır (Pike, s. 108-109). Konfüçyüs adına mâbedler inşa etme geleneği XX. yüzyılın başlarına kadar sürmüştür. 1934'te Konfüçyüs'ün doğum günü olan 27 Ağustos millî

tatil günü olarak ilân edilmiş ve Konfüçyüşçülüğün etkisi Çin'de komünizm ihtilâlinde sonra da devam etmiştir.

B) Kutsal Metinler. Konfüçyüs, öğrencileriyle birlikte daha önceki Çin filozof ve bilginlerinin yazılarını bir araya getirip gözden geçirme işine girişmiş, özellikle yönetim, sosyal hayat ve törenlerle ilgili bilgileri derleyerek yaşayan ahlâk ve geleneklerin devamını sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca öğrencileri de Konfüçyüs'ün konuşmalarını toplamış, böylece Konfüçyüşçülüğün kutsal metinlerini oluşturan ve "beş klasik" (Wou King), "dört kitap" (Se Chou) olarak bilinen iki koleksiyon ortaya çıkmıştır. Beş klasiği oluşturan kitaplar şunlardır: 1. Yi King (Değişiklikler kitabı). Chou I diye de bilinir. Eski bir kehanet el kitabıdır. Metnin orijinal kısmının Konfüçyüs'ten önceye, Chou hânedanlığının ilk günlerine (m.ö. 1000) ait olduğu söylenmekte, metin üzerinde yapılan yorumlar Konfüçyüs'e atfedilmektedir. Ancak Yi King'in uzun bir gelişim süreci sonunda bugünkü şeklini aldığı kabul edilir. Yi King çok sayıda dile çevrilmiş olup Çin klasikleri arasında Avrupa ve Amerika'da en çok tanınanlardan biridir (DCR, s. 345). 2. Şu King (Tarih kitabı). Eski zamanlara ait belgeler (Shang Shu) diye de adlandırılan Şu King, Çin'in en eski tarih kitabıdır. Konfüçyüs öncesi dönemlere ait imparatorlar tarafından yapılmış konuşmalardan pasajlar ihtiva eder. 3. Şi King (Şiirler kitabı). Çin şiirinin en eski derlemesidir. Batı Chou hânedanlığı döneminde (m.ö. 1111-770) revaçta olan 305 şiiri ihtiva eder. 4. Li King (Âyinler kitabı). Muhtemelen ilk Han hânedanlığı döneminde yazılmıştır. Kırk altı bölümden oluşur. Bazı bölümler Konfüçyüşçülüğün incelenmesi açısından son derece önemlidir. Herkese ait görevleri ve bilhassa hükümdarlık âdabını öğrettiğinden Çin'in birinci derecede kutsal metinleri arasında yer almıştır. Aynı zamanda ibadet, toplum ve aile ilişkileri hakkında yazılmış bir kurallar kitabı olan eserde dinî inançlara dair kesin esaslara rastlanmaz. Li King, Çin medeniyet ve ahlâkına dair etkili bir rehber olup asırlar boyunca hakkında ciltler dolusu yorumlar meydana getirilmiştir. 5. Ch'un Ch'iu (İlkbahar ve sonbahar vekâyi' nâmeleri). İlk Konfüçyüsyen tarih olup Konfüçyüs'ün doğduğu yer olan Lu eyaletinde milâttan önce 480'de bizzat Konfüçyüs tarafından derlenmiş olduğu söylenmektedir. Milâttan önce 722-481 yılları arasında Lu'da görev yapan on iki idareci dönemindeki olayları kapsar; eser Lu eyaletinin bir tür